

De toneelschool als laboratorium

Pleidooi voor een artistieke alchimie

In de rubriek 'Forum' wordt gediscussieerd over actuele kwesties. In deze eerste aflevering geeft Karel Vanhaesebrouck, verbonden aan de afdeling Dramatische Kunst van de Brusselse hogeschool RITS, zijn visie op wat theateronderwijs zou moeten zijn en schetst hij hoe zijn afdeling inspeelt op recente pedagogische en artistieke ontwikkelingen.

Kunsteducatie, een centraal gegeven in de discussie over kind en kunst, is een veelkoppig monster. Het hoger kunstonderwijs, dat jonge mensen opleidt tot volwaardige artiesten, maakt daar integraal deel van uit. Ook in Vlaanderen woeden er, met de nakende Bolognahervormingen en de bijhorende academisering op til, hevige discussies. De integratie van de kunstdepartementen in grote hogeschoolconstructies is niet altijd even rimpelloos verlopen. Het specifieke profiel van het kunstonderwijs bleek immers niet gemakkelijk te verzoenen met de politieke en budgettaire belangen van de overkoepelende diensten. Daarenboven blijkt niet iedereen gelukkig met de recente ontwikkelingen. **Onlangs lanceerde Agalev, de Vlaamse groene partij, dan ook een voorstel om de departementen voor hoger kunstonderwijs hun zelfstandigheid terug te geven.**

Hoe moet te midden van al deze ontwikkelingen de rol van het theateronderwijs worden gezien? In een opiniestuk dat op 4 december 2002 in *Tijd Cultuur* verscheen, stelt Guido Lauwaert het functioneren van de theaterscholen aan de kaak. Lauwaert meent 'een soort ongenoegen' te detecteren in de theaterwereld 'tussen de spelersgroep' enerzijds en 'de beleidsgroep, zijnde de directie en de club rond de regisseur' anderzijds. Uitgaande van een soort geheime samenzwering tussen de schouwburgdirecties en de regisseurs, klaagt hij de onderdrukking van de acteur aan. 'Zij [de acteurs, KV] zijn zetstukken. Mechanische rekwisieten.' Lauwaert gaat onverstoort verder en voegt er nog aan toe dat acteurs in navolging van de regisseurs en in de hoop dezelfde status als hun 'patrons' te bereiken dan maar in sitcoms gaan spelen: 'Als antwoord daarop [de 'onmetelijke' ambitie van de regisseur, KV] focussen spelers zich op rollen in sitcoms, of daaromtrent, om toch maar in the picture te komen.' De oorzaak van die hele malaise is volgens de columnist eenvoudig te detecteren: 'een falende opleiding in stuurloze toneelscholen'.

Van het begin af aan maakt Lauwaert elke discussie over een mogelijke nieuwe invulling van theateronderwijs onmogelijk. Zijn visie op de acteur is immers te beperkt en gaat voorbij aan het interdisciplinaire karakter van de hedendaagse podiumkunsten. Idealiter is de acteur voor Lauwaert een autonome, gesacraliseerde entiteit die losstaat van het totaalconcept 'theater'. Acteren is een soort subliem **craftmanship**, een vorm van uiterst vakkundig gestalte geven aan emotioneel materiaal. Terug dus naar het zeventiende-eeuwse Franse theater l'Hôtel de Bourgogne, waar acteurs op handen

gedragen werden en schrijvers paria's waren. Van regisseurs was toen nog geen sprake. **Vandaag de dag is de acteur, aldus Lauwaert, een rekwisiet als een ander dat er enkel is ten behoeve van een of andere hoogmoedige regisseur.** Het is blijkbaar het een of het ander; tussenoplossingen zijn er niet.

Wie er de recente Vlaamse geschiedenis op naleest (of beter: gewoon eens met open blik naar diverse gezelschappen gaat kijken), weet echter dat er nog nooit zoveel collectieven geweest zijn. De dichotomie acteur-regisseur werd de voorbije decennia immers meerdere malen overboord gegooid. Van een nauwkeurige functieomschrijving is in vele gevallen dan ook weinig tot geen sprake. STAN staat dan ook niet voor niets voor 'stop thinking about names'.

Meerdere studenten vonden elkaar op de Gentse, Antwerpse of Brusselse schoolbanken en gingen samen aan de slag. De Koe, de Roovers, het vroegere Bronsting Veulen, Skagen, allemaal huldig(d)en ze de artistieke discussiecultuur. De werkwijze waarin de acteur gereduceerd wordt tot hersenloos uitvoerder, is voor hen niet langer aan de orde. Hun theaterwerk wordt een collectief **proces** waarin een ieder zijn of haar bijdrage levert. Dramaturgie en regie zijn het resultaat van een gezamenlijk reflectieproces dat per definitie interdisciplinair is. Inhoud, **skills** en visie zijn immers niet langer van elkaar los te koppelen. Theater maken is het gezamenlijk aftasten van de grenzen van het medium, het koppelen van kennen aan kunnen. De tijd dat de acteur slechts de speelbal van een autoritaire regisseur was, is reeds lang voorbij, net zoals de tijd dat diezelfde acteur over een bijna goddelijke sterstatus beschikte. En dat is maar goed ook, dunkt me.

Guido Lauwaert geeft de theaterscholen dan ook de schuld van een malaise die er eigenlijk niet is. Wie er andermaal met open vizier de brochures van de schouwburg en culturele centra op napluist, zal ongetwijfeld merken dat er heel wat jong volk in diverse huizen druk in de weer is. Het RITS leverde met mensen als Marijs Boulogne, Ruud Gielens, Raven Ruëll, Joost Vandecasteele, Ivan Vrambout en vele anderen een veelbelovende nieuwe lichter af. Ook vanuit Antwerpse en Gentse hoek komt heel wat talent aangestormd. De drie instellingen leveren meer dan verdienstelijk werk. Het etiket 'pretpark', waarmee Lauwaert met een armbeweging het vroegere Herman Teirlinck van tafel veegt, heeft dan ook niemand verdiend en is bovendien een slag in het gezicht van de mensen die vol enthousiasme bezig zijn met de ontwikkeling van een eigenzinnig artistiek en pedagogisch project.

De beschuldigingen die Lauwaert uit aan het adres van de toneelscholen, zijn nochtans niet mals. 'Focus op het ego, negotie voor [sic] de maatschappelijke context waarin theater functioneert', zo luidt zijn vonnis. De jongste generatie theatermakers zijn met andere woorden egotrippers met de ogen in hun broekzak. In tegenstelling tot de ietwat oudere acteurs hebben de jongeren geen oog voor de realiteit, zijn het narcisten die enkel uit zijn op media-aandacht. Lauwaert maakt dan ook gewag van een 'onderhuids conflict tussen beide generaties'. 'En waar een conflict is, is het gezag zoek', stelt de auteur tot eenieders verbazing. Klaagde hij immers enkele regels daarvoor niet het autoritaire optreden van regisseurs en beleidsmakers aan? **Met bagage op de Bühne** In tegenstelling tot het archaïsche beeld dat Lauwaert van een goede theaterschool koestert, is het RITS geen kweekschool. De afdeling Dramatische Kunst is een laboratorium, een werkplaats waar jonge mensen in het beste geval tot autonome artistieke persoonlijkheden opgeleid worden. Hokjes en

disciplines zijn er om ter discussie gesteld te worden. Eerder dan een traditionele film- of theaterschool wil het RITS een school voor mediaonderzoek zijn. Eerder dan een duidelijk af te lijnen methodologie hanteert de school een filosofische basisinstelling die nauw verwant is met de **cultural studies** en waarin interdisciplinariteit (docenten en studenten werken over de discipline grenzen heen) en differentiatie (studenten volgen een individueel parcours dat hen in staat moet stellen de vooropgestelde eindtermen te bereiken) primeren. **Die cross-over-houding is er niet om modieus te zijn, maar omdat het de enige manier is om te reageren op de wereld waarin wij nu leven.**

Die interdisciplinariteit is er niet om modieus te zijn, maar omdat het de enige manier is om te reageren op de wereld waarin wij nu leven

Wat Lauwaert ook moge beweren, jonge theatermakers gaan geenszins zonder bagage de bühne op. Daarenboven heeft het RITS lak aan die zogenaamde concurrentie tussen acteurs en regisseurs. Studenten worden opgeleid tot theatermakers, tot autonome, kunstzinnige persoonlijkheden, niet tot acteurs en/of regisseurs. Vandaar de noodzaak van een interdisciplinaire werkwijze. Samenwerking zit dan ook van het begin af aan in de opleiding ingebakken.

Grasduinen Lauwaert verwijt de jongste generatie theatermakers 'een beperkte kennis van zaken'. Meer dan ooit staat binnen onze school echter de inhoudelijke component voorop. Je leert immers niet roeien zonder riemen. Vooral in de kandidaatsjaren krijgen de RITS-studenten een flinke portie theoretische vorming mee die hen niet alleen in staat moet stellen om met open vizier naar de wereld te kijken, maar die ook moet bijdragen tot de vorming van een eigen artistieke visie. Hiermee wordt geenszins het belang van de essentiële vaardigheden van een theatermaker ontkend; ook onze studenten krijgen een overvloedig pakket spel-, stem- en bewegingslessen.

De 'exploratiedrift', het verlangen te ontdekken, te mislukken en opnieuw te proberen, dient echter de overhand te hebben op aspecten als stijl en oeuvre. Studenten worden geconfronteerd met moedwillig opgeworpen obstakels en dienen creatieve oplossingen te zoeken. Het onderscheid tussen theorie en praktijk telt dan ook niet. Van primair belang is de **alchimie** in het samenbrengen van personen en genres, van artiesten en academici, van theorie en praktijk.

Een originele theatermaker is een durver die verder kijkt dan zijn neus lang is en vooral op hoogstpersoonlijke manier reageert op de spektakelmaatschappij waarin wij leven

De bedoeling is de student (en ook de docent) – vooral vanaf de meesterjaren – een netwerk van informatie aan te bieden waarin hij of zij zelf kan grasduinen. Verticale verdieping en horizontale verbreding worden aldus aan elkaar gekoppeld. Grondige reflectie en specialisatie hoeven immers helemaal niet lijnrecht tegenover exploratie en innovatie te staan. **Een originele theatermaker is een durver die verder kijkt dan zijn neus lang is en vooral op hoogstpersoonlijke manier reageert op de spektakelmaatschappij waarin wij thans leven.** Flexibel omgaan met de eigen vaardigheden zonder de eigen artistieke waarden prijs te geven, **that is the true spirit.**

Theater is per definitie een sociaal en maatschappelijk gebeuren en daar worden de studenten voortdurend op gewezen. Een te strakke artistieke visie maakt het onmogelijk te reageren op allerlei maatschappelijke ontwikkelingen. Wat Guido Lauwaert dus ook moge beweren, de theaterscholen en de jongste generatie zijn geenszins wereldvreemd, maar zij weigeren hun artistieke en pedagogische project te laten dicteren door het primaat van het sociaal engagement en de maatschappelijke relevantie. Niet langer weigeren zij de onvervulde verlangens van de **soixante-huitards** met zich mee te slepen. En gelijk hebben ze.